

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของวิจัย

สำนักงานวิทยาลัยชุมชนจังหวัดตาก (2546/2547) ทำการศึกษาความต้องการการศึกษาของชุมชนในจังหวัดตาก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยกลุ่มผู้เรียนจำนวนร้อยละ 31.7 กลุ่มประชาสังคมจำนวนร้อยละ 15.2 กลุ่มสถานประกอบการจำนวนร้อยละ 6.7 กลุ่มภาครัฐจำนวนร้อยละ 16.7 กลุ่มประชาชนจำนวนร้อยละ 11.3 กลุ่มผู้นำชุมชนจำนวนร้อยละ 18.4 โดยพบว่ากลุ่มชุมชนต้องการศึกษาหลักสูตรระยะสั้นเฉพาะเห็นเศรษฐกิจจำนวนร้อยละ 1.7 จัดเป็นหลักสูตรที่มีคนต้องการศึกษาเป็นลำดับที่ 13 จากจำนวน 113 หลักสูตร โดยกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษามากที่สุด คือกลุ่มผู้นำชุมชน (ร้อยละ 3.5) ประชาสังคม (ร้อยละ 3.1) กลุ่มผู้เรียน (ร้อยละ 1.5) กลุ่มสถานประกอบการ (ร้อยละ 1.5) กลุ่มประชาชน (ร้อยละ 1.2) กลุ่มภาครัฐ (ร้อยละ 0.7)

วิทยาลัยชุมชนตาก จึงได้มีการพัฒนาหลักสูตรการเพาะเห็ดเศรษฐกิจ ใน พ.ศ. 2550 เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน หลักสูตรมีระยะเวลาการศึกษา 40 ชั่วโมง เนื้อหาวิชาประกอบด้วยความเป็นมาของการเพาะเห็ดเศรษฐกิจในประเทศไทย วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเพาะเห็ด เทคนิคการเพาะเห็ดชนิดต่าง ๆ โรคและแมลงศัตรูเห็ด และการป้องกัน ช่องทางการตลาดและศึกษาดูงาน การจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วยภาคทฤษฎี 15 ชั่วโมง และภาคปฏิบัติ 25 ชั่วโมง วัตถุประสงค์ของหลักสูตรต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในการเพาะเห็ดเศรษฐกิจชนิดต่าง ๆ เช่น เห็ดฟาง เห็ดนางฟ้า เห็ดนางรม เพื่อนำไปประกอบอาชีพเป็นรายได้เสริมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

และจากการรายงานผลการจัดหลักสูตรระยะสั้นในปีงบประมาณ 2551 มีผู้สมัครเรียนหลักสูตรเพาะเห็ดเศรษฐกิจของวิทยาลัยชุมชนตาก จำนวน 100 คน (2 รุ่น) และในปีงบประมาณ 2552 มีผู้สมัครเรียนหลักสูตรเพาะเห็ดเศรษฐกิจของวิทยาลัยชุมชนตาก จำนวน 90 คน (4 รุ่น) ซึ่งผู้เรียนทั้งหมดมีความประสงค์จะนำความรู้มาประกอบอาชีพเสริม วิทยาลัยชุมชนตาก จึงได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรระยะสั้นหลักสูตรเพาะเห็ดเศรษฐกิจ โดยมีการฝึกปฏิบัติเพาะเห็ดฟางทั้งแบบกองเตี้ยและแบบในตะกร้า แต่เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วกลับไม่ได้มีการนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนไปประกอบอาชีพแต่อย่างใด ทั้ง ๆ ที่จังหวัดตากมีความพร้อมในการประกอบอาชีพเพาะเห็ดมาก เนื่องจาก

1. อุณหภูมิและความชื้นเหมาะสมที่จะเพาะเห็ดเขตร้อนได้หลากหลายชนิด
2. ประชาชนชาวจังหวัดตากส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้มีวัสดุเพาะที่เป็นของเหลือใช้ทางการเกษตรหลายชนิดเช่นเปลือกกล้วย, ฟางข้าว
3. เกษตรกรมีเวลาว่างมาก หลังจากเว้นจากการทำอาชีพหลัก

จากการสอบถามผู้รับบริการหลักสูตรระยะสั้นวิชาการเพาะเห็ดเศรษฐกิจจากวิทยาลัยชุมชนตาก ที่ไม่สามารถนำวิชาความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพได้เนื่องจากอาชีพเพาะเห็ดในระยะแรกมีต้นทุนสูง ลงทุนแล้วมักไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม ทั้งนี้จะแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้

ประเด็นปัญหาในการเพาะเห็ดฟางที่ผู้รับบริการหลักสูตรระยะสั้นประสบ

1. ก้อนเชื้อหาซื้อยาก ไม่มีขายในท้องถิ่น ราคาค่อนข้างแพง (ก้อนละ 12 บาทและค่าขนส่งก้อนละ 10-28 บาท) ต้องซื้อจำนวนมากเพื่อให้คุ้มค่าขนส่ง ถ้าซื้อมาจำนวนมากเพื่อสำรองไว้ ก็จะเกินช่วงเวลาที่เหมาะสมในการเจริญเติบโตของเชื้ออัตราการเจริญเติบโตก็ไม่ดีเท่าที่ควร

2. ผลผลิตที่ได้ไม่คงที่ เนื่องจากปัจจัยแปรผันหลายอย่าง เช่นอุณหภูมิแต่ละฤดูกาล โรคและแมลงคุณภาพของก้อนเชื้อที่ซื้อมา ซึ่งสวนทางกับความต้องการของตลาดที่มีมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหากผลผลิตไม่คงที่จะทำให้ช่วงที่ผลผลิตมากราคาต่ำ ผลผลิตน้อยราคาสูงผู้กำหนดราคาจะเป็นพ่อค้าคนกลาง แทนที่จะเป็นผู้ผลิต

3. หัววัสดุเพาะยาก สูตรอาหารที่ใช้เป็น ก้อนเชื้อเห็ดนางฟ้าที่ใช้แล้วที่ไม่ใช้วัสดุเพาะในท้องถิ่น ทำให้ต้องสั่งซื้อ ทำให้ต้องซื้อจำนวนมากหรือต้องรวมกลุ่มกัน ซึ่งต้องมีความพร้อมเพียงสูงและเมื่อมีผู้เพาะมากก็ทำให้แย่งตลาดกัน

4. เมื่อลองคิดต้นทุนแล้ว สามารถสรุปออกมาได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปผลการต้นทุนราคาการใช้วัสดุเพาะสำหรับการเพาะเห็ดในตะกร้า ที่ผู้รับบริการหลักสูตรระยะสั้นการเพาะเห็ดเศรษฐกิจวิทยาลัยชุมชนตากลงทุนเพื่อเพาะเห็ด

รายการ	ราคา	อัตราส่วน
ก้อนเชื้อ	22-40 บาทต่อก้อน	1 ก้อนต่อ3ตะกร้า
ก้อนเชื้อเห็ดนางฟ้าใช้แล้ว	1 บาทต่อก้อน	20 ก้อนต่อ 1 ตะกร้า
รำละเอียด	8 บาทต่อกิโลกรัม	1กิโลต่อ 3 ตะกร้า

เพาะได้ตะกร้าละ 0.2-1 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 40-60 บาท ทั้งนี้ไม่รวมวัสดุที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ เช่น ตะกร้า, พลาสติกหุ้ม, ชั้นวางตะกร้าหรือสุมไก่ ซึ่งพิจารณาแล้วมีความคุ้มทุนต่ำ หากลดต้นทุนโดยใช้วัสดุเพาะในท้องถิ่นได้จึงจะเป็นอาชีพเสริมที่เหมาะสม

ซึ่งผู้รับบริการหลักสูตรระยะสั้นได้เสนอความต้องการในการพัฒนาเทคโนโลยีการเพาะเห็ดไว้ดังนี้

1. ต้องการให้มีการนำเอาวัสดุเพาะในท้องถิ่นที่มีหลากหลาย เช่น ชังข้าวโพด, ฟางข้าว ใบกล้วยและกากมันสำปะหลัง นำมาทำเป็นวัสดุเพาะและก้อนเชื้อ เพื่อลดต้นทุนในการผลิต

2. ต้องการใช้วัสดุเพาะที่สามารถตากแห้งเพื่อเก็บไว้ใช้ทั้งปี และเป็นวัสดุเหลือใช้จริง ๆ เช่น กากมันสำปะหลัง ชังข้าวโพด เปลือกข้าวโพด ผักตบชวา ใบกล้วย เพราะวัสดุเพาะที่ใช้กันทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นอาหารสัตว์ ทำให้ต้องแย่งซื้อมาจากเกษตรกรมีราคาแพง

3. ต้องการให้มีการปรับปรุงวิธีการเตรียมก้อนเชื้อเห็ดฟางและวัสดุที่ใช้เป็นอาหารเลี้ยงเชื้อของก้อนเชื้อเห็ดฟาง เนื่องจากวิธีการที่ทำกันในปัจจุบันมีความยุ่งยาก ใช้วัสดุที่หายาก ไม่มีในท้องถิ่น และสูตรอาหารที่ค้นคว้าได้เพิ่มเติมจากเอกสารต่าง ๆ ก็ไม่มีการรับรอง (ไม่ใช่งานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารที่ได้รับการยอมรับทางวิชาการ) ว่าจะได้ผลผลิตเท่าไร ทำให้ไม่กล้าทำตาม

ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีการเพาะเห็ดเศรษฐกิจมีความเหมาะสมกับพื้นที่จังหวัดตาก เพื่อให้ชุมชนในท้องถิ่นได้นำเทคโนโลยีการเพาะเห็ดที่พัฒนาได้ นำไปประกอบอาชีพเสริมหรืออาชีพหลัก เพื่อเพิ่มรายได้ โดยใช้วัสดุเพาะในท้องถิ่น มีวิธีการที่ง่าย ไม่ซับซ้อน เพื่อลดต้นทุนและเวลา จึงได้จัดทำโครงการขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยที่เหมาะสมในการเพาะเห็ดเศรษฐกิจเห็ดฟาง โดยทำการแปรผันปัจจัยที่มีผลการเพาะเห็ด คือ สายพันธุ์ของเห็ดฟาง ชนิดวัสดุเพาะ สูตรการเตรียมวัสดุเพาะ และวิธีการเพาะเห็ดฟาง
2. เพื่อศึกษาวิธีการเตรียมก้อนเชื้อที่เหมาะสม ใช้วัสดุในท้องถิ่น และทำได้ง่าย
3. เพื่อได้เทคโนโลยีการเพาะเห็ดเศรษฐกิจเห็ดฟางที่มีความเหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมและวัสดุเพาะในท้องถิ่น เป็นนวัตกรรมที่ใช้ในการส่งเสริมการเพาะเห็ดเศรษฐกิจในท้องถิ่นจังหวัดตาก
4. เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพาะเห็ดเศรษฐกิจเห็ดฟางที่ได้ให้กับชุมชน โดยกำหนดชุมชนนำร่องจำนวน 1 ชุมชน เป็นชุมชนในตำบลหนองบัวใต้ และมีภาคีเครือข่ายเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวใต้

1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย

จากปัญหาและวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย มีประเด็นหลักที่ต้องศึกษาและทดลอง คือ

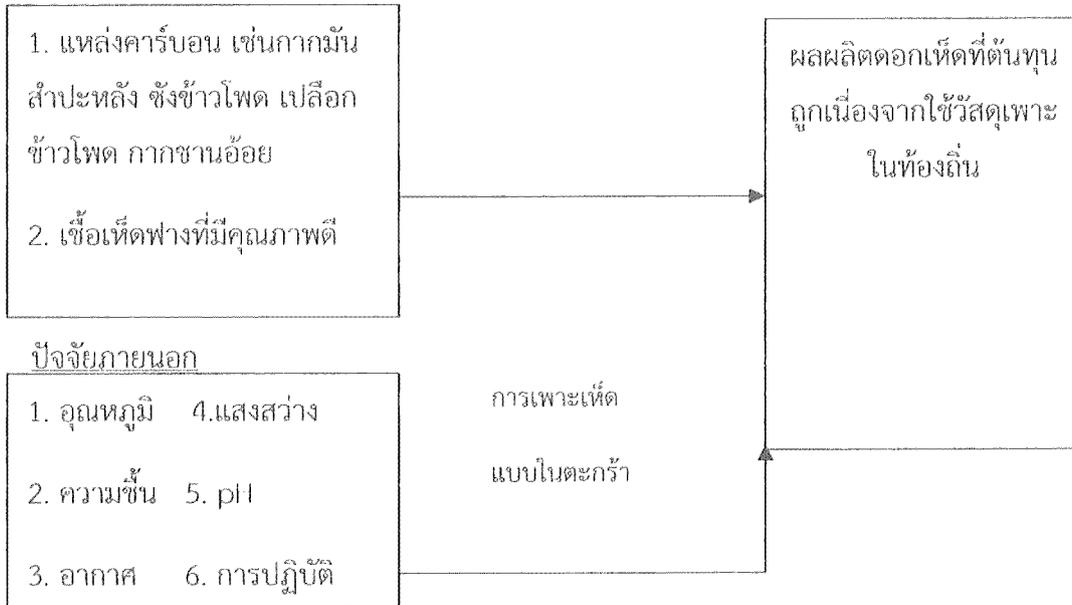
1. ศึกษาและพัฒนาวิธีการเตรียมก้อนเชื้อเห็ดฟางและวัสดุที่ใช้เป็นอาหารเลี้ยงเชื้อของก้อนเชื้อเห็ดฟางโดยปรับให้มีวิธีการเตรียมที่ง่ายและใช้วัสดุในท้องถิ่นเพื่อให้สามารถทำตัวเอง โดยไม่ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ยุ่งยากหรือมีราคาแพง
2. ศึกษาการนำวัสดุในท้องถิ่น เช่น กากมันสำปะหลัง ชังข้าวโพด ฟางข้าว ใบกล้วย มาใช้ในการเพาะเห็ดฟาง โดยพัฒนามาจากวิธีการของสำเนา (2549), สิทธิชัย (2551) Tansakul and Klisaneepaiboon (1981a,b) และ บุชบา (มปป.)
3. ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพาะเห็ดเศรษฐกิจเห็ดฟางที่ได้ให้กับชุมชน โดยกำหนดชุมชนนำร่องจำนวน 1 ชุมชน เป็นชุมชนในตำบลหนองบัวใต้ และมีภาคีเครือข่ายเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวใต้

1.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ผลผลิต

ปัจจัยภายใน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดโครงการวิจัย